

STUDIA OBSZARÓW WIEJSKICH
2020, tom 57, s. 115-125
<https://doi.org/10.7163/SOW.57.7>

KOMISJA OBSZARÓW WIEJSKICH
POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE
www.ptgeo.org.pl

INSTYTUT GEOGRAFII I PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA
POLSKA AKADEMIA NAUK
www.igipz.pan.pl

Scenariusze rozwoju starzejących się wsi

Development scenarios for aging villages

Monika Wesołowska

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej
Al. Kraśnicka 2D, 20-718 Lublin
monika.wesolowska@poczta.umcs.lublin.pl

Zarys treści: Osiedla wiejskie podlegają zmianom pod wpływem różnych czynników. Jednym z tych czynników jest zmiana struktur ludności i postępujący proces starzenia się ludności wiejskiej. Rosnący udział starszych mieszkańców jest zjawiskiem bezprecedensowym. Autorka zbadła i oceniła zmiany struktur demograficznych na poziomie miejscowości statystycznych w Polsce w latach 1960-2011. Dokonała próby wskazania możliwych scenariuszy rozwoju dla wsi starzejących się demograficznie.

Słowa kluczowe: obszary wiejskie, Polska, starzenie się ludności, scenariusze rozwoju wsi.

Wstęp

Konsekwencje depopulacji i starzenia się ludności są szeroko dyskutowane w środowisku naukowym. Nie ulega wątpliwości, że jest to proces postępujący, naturalny, współcześnie nierozzerwalnie związany z przemianami demograficznymi społeczeństw. Obecny stan polskich wsi, w różnych jej częściach i regionach jest konsekwencją powojennych uwarunkowań ich rozwoju. Na terenach pozaaglomeracyjnych obserwuje się obszary zmniejszania się zaludnienia (Rosner 2008; Heffner 2016; Wesołowska 2018). Saldo migracji przyjmuje tam ujemne wartości, a niewielki przyrost naturalny pogłębia zdeformowane struktury ludności, co prowadzi do postępującego starzenia się społeczeństwa wiejskiego, a to z kolei wpływa na dalszy spadek liczby ludności tych osiedli wiejskich (ryc. 1).

Ów proces degradacji struktur wiekowych na wsi wyjaśnia model Rogersa-Castro (Rogers i Willekens 1986). Z badań wynika, że w ponad 2/3 przypadków migrują ludzie młodzi, z przedziału wiekowego 20-34, co prowadzi do przestrzennej polaryzacji struktur wieku ludności. Prognoza demograficzna ludności do 2050 roku dla Polski (Prognoza... 2014) przewiduje dalsze starzenie się ludności oraz spadek udziału ludzi młodych (migracje) na terenach depopulacyjnych, co przyczyni się do dalszego wyludniania wielu wsi, przede wszystkim położonych we wschodniej i centralnej Polsce (Potrykowska 2007; Wesołowska 2018). Podobne procesy zauważa się w innych krajach, np. USA, gdzie w 2030 r. według prognoz ludność powyżej 65 roku życia stanowić będzie ponad 20% ludności za-

mieszkującej wiejskie obszary położone poza rdzeniem aglomeracji miejskich (Glasgow i Brown 2012).

Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, które wsie się starzeją. Autorka przedstawi również możliwe scenariusze rozwoju wsi ze starzejącą się ludnością.

Ryc. 1. Zmiana liczby ludności wsi w latach 1960-2011 (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Change in the population of rural areas in 1960-2011 (%)

Source: author's own elaboration based on CSO data.

Starzenie się wsi w Polsce w okresie powojennym

Długoletni proces odpływu ludności z wielu wsi w Polsce skutkowało zmianą struktury demograficznej ludności, prowadząc do wysokiego udziału ludności starej. Opracowano wiele skal, które umożliwiają ocenę stopnia zaawansowania procesu starzenia się ludności. Większość z nich wykorzystuje współczynnik starości. Jedną z tradycyjnych jest skala starości demograficznej Rosseta (1959, 1971). Autor ten wyróżnił 4 etapy starzenia się ludności i 4 stopnie starości demograficznej: stan początkowy (współczynnik starości znajduje się

między 12-14%), stan średni (14-16%), stan zaawansowany (16-18%), stan mocno zaawansowany (18% i więcej). Organizacja Narodów Zjednoczonych używa do oceny stopnia zaawansowania starości demograficznej (World... 2005) następującej skali: przez młodą populację rozumie stan, gdy odsetek osób w wieku 65 lat i więcej jest niższy niż 4%, populacja dojrzała to taka, w której udział ten wynosi 4-7%, a populacja stara to taka, gdy udział ten przekracza 7%. Obecnie obie przytoczone skale są w dużej mierze nieaktualne, w szczególności skala Rosseta, z uwagi na wydłużające się życie (od momentu opracowania tej skali do dzisiaj średni wiek populacji wydłużył się o ok. 10 lat). W literaturze przedmiotu, zarówno polskiej jak i zagranicznej, pojawiają się różne propozycje oceny stopnia zaawansowania starości demograficznej (m.in. Długosz 1997, 1998; Sanderson i Scherbov 2007; Kurek 2008; Kowaleski 2011; Podogrodzka 2014, 2016). Ponieważ nie ma opracowanej jednej skali, a różni autorzy posługują się nieco odmiennymi propozycjami, autorka za próg starości przyjęła wiek metrykalny 60 lat (zgodnie z wytycznymi WHO) i określiła poziom starości demograficznej w sposób najprostszy, wyznaczając współczynnik starości, tj. udział osób w wieku 60 lat i więcej w liczbie ludności ogółem (tab. 1, ryc. 3).

Analiza tabeli 1 pozwala stwierdzić, że na przestrzeni badanych 50 lat współczynnik starości demograficznej miejscowości wiejskich w Polsce uległ wyraźnej zmianie. W latach 60. zaledwie 3,2% wsi charakteryzowało się dużym (ponad 18%) udziałem ludności powyżej 60 roku życia. Bisko połowa miejscowości wiejskich cechowała się niskim udziałem ludności starej (poniżej 10%). Obecny stopień zaawansowania starzenia się ludności wiejskiej naszego kraju należy uznać za bardzo wysoki. Ponad 1/3 miejscowości wiejskich charakteryzuje się współczynnikiem starości demograficznej wynoszącym ponad 18%. Natomiast zaledwie 6,5% wsi można opisać jako stosunkowo młode demograficznie, współczynnik nie osiąga w nich wartości 10%.

W przestrzeni Polski proces starzenia się dotknął większość wsi (ryc. 3). Analizując ryciny 2 i 3 wyraźnie widać, że powiększa i pogłębia się obszar charakteryzujący się występowaniem wsi z dużym udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym. Generalizując, największy odsetek tej ludności cechuje wschodnią i centralną część Polski.

Przez cały badany okres najwyższa skala starzenia się demograficznego dotyczyła wsi małych (poniżej 200 osób), a zwłaszcza najmniejszych, liczących do 50 osób, w których odnotowano największy wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. Na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że skala i tempo regresu zaludnienia zmieniło się wraz z wielkością wsi. Im wieś była większa, tym słabiej zaznaczyło się w niej

Tabela 1. Współczynnik starości ludności w miejscowościach wiejskich w Polsce w 1960 i 2011 r.

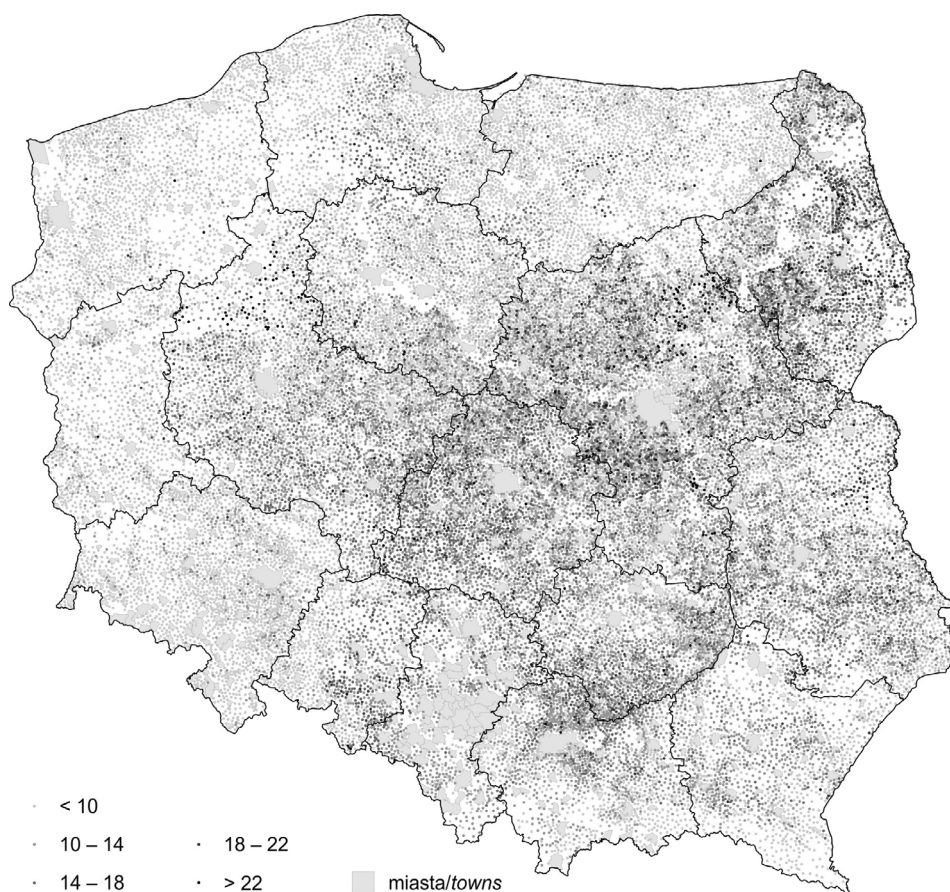
Współczynnik starości demograficznej – ludność powyżej 60 lat (%)	1960 (%)	2011 (%)
<8	28,1	2,3
8-10	19,5	4,2
10-12	21,0	9,6
12-14	15,7	14,5
14-16	8,6	17,0
16-18	3,9	15,7
>18	3,2	36,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

starzenie. Przedstawione w tabeli 2 relacje między podstawowymi grupami wieku bardzo wyraźnie odzwierciedlają zmiany, jakie zaszły w strukturze wieku ludności wiejskiej Polski od roku 1960. Obecnie najwyższy odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym występuje we wsiach małych – w miejscowościach liczących do 50 mieszkańców co piąty mieszkaniec jest w wieku starszym.

Na obszarach wiejskich o starzejącej się ludności doszło również do silnego zniekształcenia struktury ludności według płci, co potwierdzają badania wielu autorów (Bański i Flaga 2013; Bański et al. 2014). Najbardziej zachwiane są relacje w liczbie kobiet i mężczyzn w wieku wczesnym produkcyjnym (25-30 lat). Zdeformowana struktura płci oddziałuje na spadek przyrostu naturalnego, przez co wzmacnia proces starzenia się ludności.

Reasumując, w związku z omawianymi procesami demograficznymi populacja wsi zmniejsza się, a jej demograficzne zmiany charakteryzuje przede wszystkim starzenie się społeczeństwa wiejskiego. Ze względu na spadek liczby ludności zmniejsza się przeciętna

Ryc. 2. Stopień starości demograficznej miejscowości wiejskich w 1960 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Demographic aging rate of rural localities in 1960 and 2011

Source: author's own elaboration based on CSO data.

Tabela 2. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w miejscowościach wiejskich w Polsce

Wielkość wsi	1960			1970			1978			1988			2002			2011		
	przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny	przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny	przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny	przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny	przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny	przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny
<50	39,3	57,8	11,8	29,9	53,4	16,3	25,0	56,2	18,5	23,0	52,9	23,8	22,6	54,9	23,4	17,9	59,9	22,2
50-100	38,9	53,6	11,1	31,5	52,6	15,6	26,6	55,7	17,4	25,7	52,9	21,1	25,5	54,9	20,0	20,5	60,4	19,1
100-200	38,7	52,2	10,4	32,1	52,9	14,6	27,3	55,8	16,6	26,6	53,3	19,8	26,1	55,7	18,4	21,1	61,3	17,6
200-500	38,2	51,6	10,1	32,2	53,4	14,1	27,8	56,4	15,6	27,7	54,0	18,0	26,6	56,7	16,6	21,4	62,5	16,1
500-1000	37,2	52,0	10,2	31,9	54,0	14,0	28,1	57,0	14,7	28,6	54,9	16,3	26,7	58,3	15,0	21,4	63,5	15,1
>1000	35,8	52,9	10,2	31,2	54,4	14,0	28,0	57,5	14,2	28,7	55,9	15,0	26,5	59,2	14,1	21,5	64,0	14,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

wielkość wsi. Ogólnie rzecz biorąc, wynikiem tego jest wzrost liczby małych wsi, co jest procesem sygnalizującym ich zanikanie.

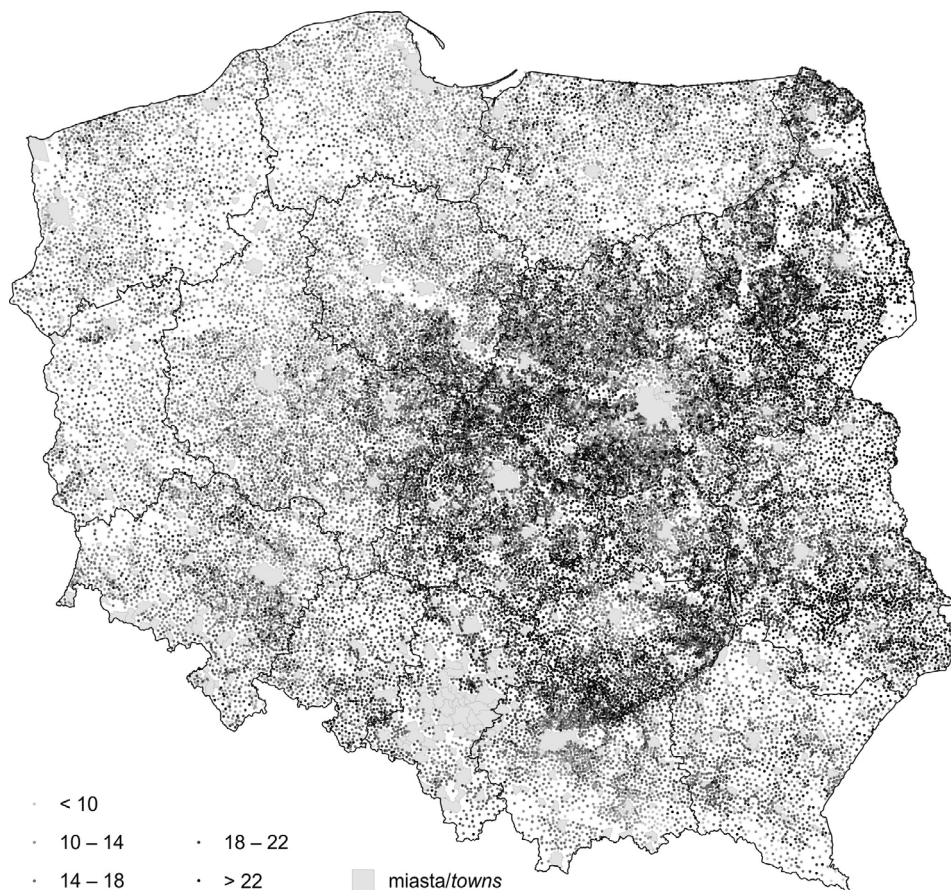
Wieś starzejąca się – co dalej?

Krajowe polityki dotyczące obszarów wiejskich muszą podejmować problem postępującego procesu starzenia się, a w wielu przypadkach również wyludniania terenów wiejskich. Zaawansowane procesy destrukcyjne, starzenie się i opuszczanie terenów wiejskich, przede wszystkim położonych peryferyjnie, nie muszą skutkować zanikiem wsi (Wesołowska 2018). Istnieje szansa by zachować osiedla wiejskie na tych terenach.

Przemiany europejskiego osadnictwa wiejskiego przebiegały według różnych scenariuszy. Model „południowoeuropejski” doprowadził do niemal całkowitego wyludnienia terenów wiejskich. W konsekwencji tego procesu nastąpił tam gwałtowny rozwój miast. Przeciwny model „zachodnioeuropejski” zakłada sterowanie procesami w taki sposób, aby doprowadzić do zrównoważonego rozwoju obszarów podlegających wyludnieniu (Kamiński 2000). W wielu regionach świata obserwuje się powroty i ponowne zaludnianie mniej popularnych obszarów wiejskich. Badania naukowe dowodzą, że ludność w wieku przedemerytalnym bierze udział w ponownym zasiedlaniu obszarów wiejskich (Stockdale i MacLeod 2013).

Interwencja z zewnątrz może spowodować pojawienie się nowych, potencjalnych narzędzi lub idei rozwoju wsi starzejących się (Weber 2011; Wilczyński 2016). Jednym z niemieckich przykładów przeciwdziałania starzeniu się wsi i jej zanikowi jest m.in. organizowanie kampanii społecznych, np. „Nowoczesne mieszkanie w starym *entourage*’u”, propagowanie mieszkania tematycznego np. „Mieszkanie i praca pod jednym dachem”, „Mieszkanie i ogródek w centrum” (Wilczyński 2012).

Dążenie do optymalnego wykorzystywania endogenicznych zasobów poszczególnych wsi, ich specyficznych cech, należy traktować jako podstawę ich dalszego rozwoju. Możli-

Ryc. 3. Stopień starości demograficznej miejscowości wiejskich w 1960 i 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Demographic aging rate of rural localities in 1960 and 2011

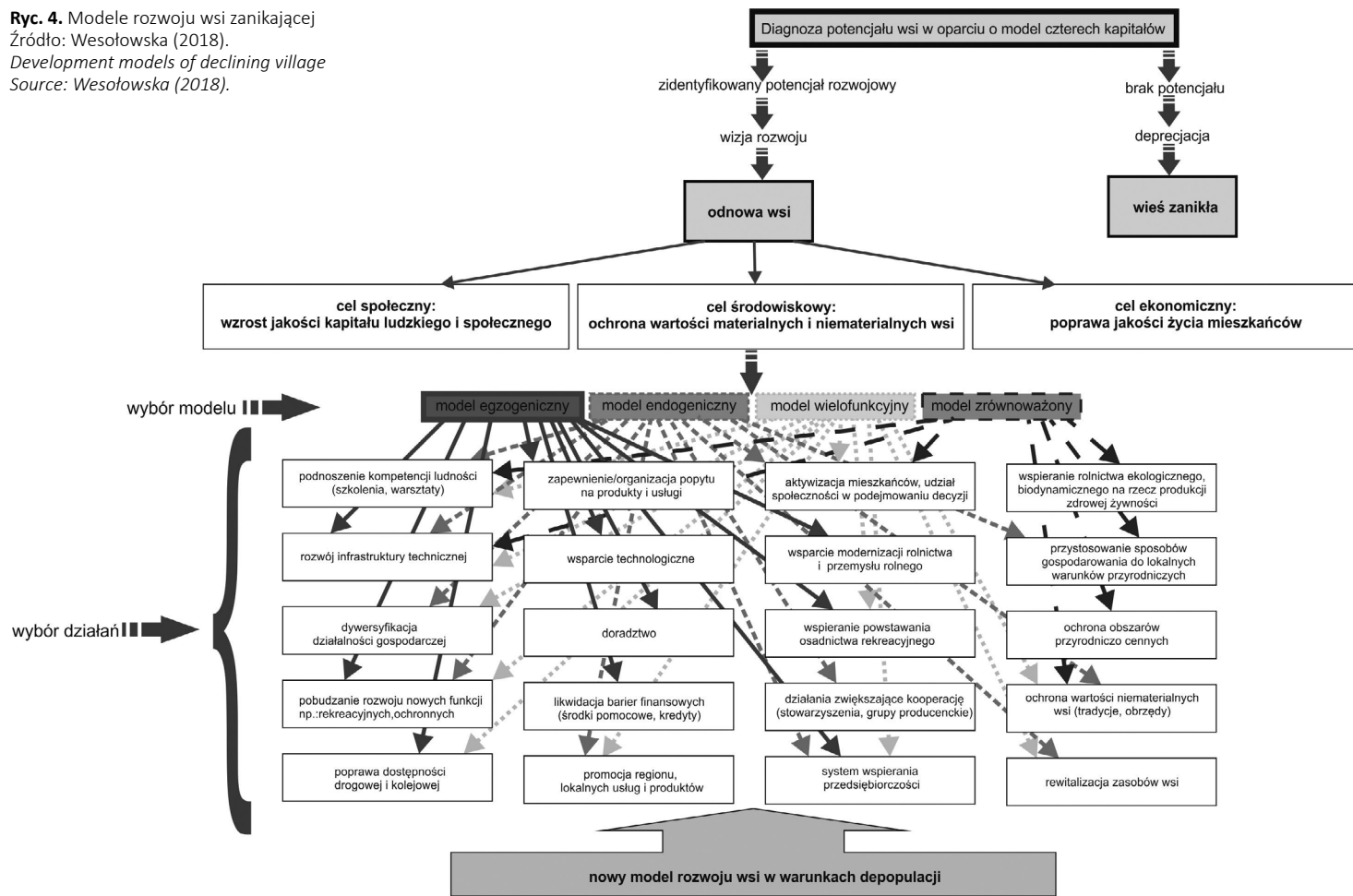
Source: author's own elaboration based on CSO data.

we są różne scenariusze zmian. Autorka przedstawiła bazujące na kapitale wewnętrznym modele rozwoju wsi skrajnie depopulacyjnych, o wysokim udziale ludności w wieku poprodukcyjnym (ryc. 4). Zaproponowany model uwzględnia w pierwszej fazie zdiagnozowany potencjał według modelu czterech kapitałów. W modelu przewidziano dwie ścieżki rozwoju. Pierwsza odnosi się do wsi bez potencjału, wówczas wieś zanika, druga ścieżka dotyczy wsi z potencjałem rozwojowym. W drugiej ścieżce rozwoju przewiduje się przygotowanie wizji rozwoju wsi uwzględniającej trzy cele: społeczny, środowiskowy i ekonomiczny. Po wyborze koncepcji rozwojowej (model endogeniczny, egzogeniczny, wielofunkcyjny lub zrównoważony) następuje realizacja działań w celu wypracowania nowego oblicza wsi w warunkach regresu ludnościowego (Wesółowska 2018).

Według przeprowadzonych przez autorkę badań możliwe są różne scenariusze ich rozwoju (Wesółowska 2018). Mogą pojawić się:

- wsie, które z uwagi na słaby kapitał wewnętrzny skazane będą na zanikanie – może w nich dojść do powrotu do warunków naturalnych, do znacznej renaturalizacji (dzczenia krajobrazu kulturowego). Dojdzie w nich do zaniku osadnictwa i całkowitej zmiany wiejskiej przestrzeni. Dotyczy to miejscowości zlokalizowanych głównie w obszarze podlaskim (poza częścią południową), w centralnej części obszaru lubelskiego oraz na pograniczu świętokrzyskiego i łódzkiego. Na takich terenach może pojawić się również funkcja ochronna;
- wsie rolnicze, o różnym modelu wykorzystania przestrzeni:
  - gospodarstwa rolne typu farmerskiego, z dominacją wysokowydajnego rolnictwa, na obszarach wsi charakteryzujących się wysoką jakością przestrzeni rolniczej i małym rozdrobnieniem struktury gruntów. Dotyczy to wsi zlokalizowanych głównie na terenie województwa warmińsko-mazurskiego i wielkopolskiego (Uliszak 2013; Wójcik 2013; Wesółowska 2018);
  - gospodarstwa rolne na obszarach o sprzyjających warunkach przyrodniczych dla produkcji rolnej, lecz charakteryzujących się dużą ilością małych, karłowatych gospodarstw (1-5 ha). Będą one utrzymywane ze względów sentymentalnych, często hobbystycznych, jak również socjalnych. Mogą pojawić się gospodarstwa specjalistyczne, np. ekologiczne lub z rolnictwem biodynamicznym (Kuhmonen 2015). Według licznych badaczy, mieszkańcy wsi o rozdrobnionej strukturze agrarnej stopniowo będą odchodzili od tradycyjnej funkcji rolniczej na rzecz pozarolniczej, a gospodarstwa rolne stanowiąc będą bazę do rozwoju turystyki, rzemiosła, handlu, usług, ochrony środowiska itp. Wieś taka ma szansę stać się „żywym muzeum”, gdyż obszary takie będą pełniły szereg funkcji pozarolniczych, przede wszystkim o charakterze społecznym i środowiskowym. Ich zadaniem będzie m.in. zachowanie wiejskich tradycji, kultury, podtrzymywanie więzi międzyludzkich, ochrona przed ubóstwem i wykluczeniem, ochrona krajobrazu wiejskiego (Carfi i Bucca 2012; Żmija i Szafrąńska 2015). Wsie takie grupują się w południowej części obszaru świętokrzyskiego, podlaskiego i w północnej części łódzkiego;
- wsie z funkcją rezydencjalno-rekreacyjną. Trend taki obserwowany jest na świecie już od lat 70. XX w. (Dowell 2008-2009). Osoby starsze wykazują chęć przeniesienia się na obszary wiejskie, z powrotem do miejsca swojego urodzenia (tzw. powrót do korzeni) lub do nowego miejsca, na stałe, lub do tzw. domu wakacyjnego (Öztürk et al. 2018). Powodem, dla którego zasiedlane są takie obszary wiejskie, jest wyższa jakość życia. Zwraca na to uwagę Halfacree (2007), która wśród 4 wizji wsi proponuje wizję wiejskiej idylli, gdzie istnieje możliwość spędzenia wolnego czasu w przyjaznym środowisku, kontemplowanie sielanki wiejskiej;
- wsie turystyczne – trendy demograficzne, które wskazują na starzenie się społeczeństwa zarówno w Polsce, jak i w Europie, mogą przy odpowiedniej specjalizacji oraz uwzględnieniu potrzeb osób starszych, przyczynić się do rozwoju turystyki wiejskiej. Moda na zdrowie i aktywność fizyczną wymuszają na turystyce wiejskiej specjalizację i profilowanie. Jednym z rodzajów turystyki, która może pojawić się na obszarach wiejskich, jest turystyka zdrowotna, gdyż obszary wiejskie umożliwiają lokowanie wybranych usług medycznych, SPA, Wellness, czy specjalizację gospodarstw agroturystycznych kooperujących z tego typu podmiotami. Turystyka zdrowotna umożliwia również pojawienie się usług w ofercie uzupełniającej gospo-

Ryc. 4. Modele rozwoju wsi zanikającej
 Źródło: Wesółowska (2018).
 Development models of declining village
 Source: Wesółowska (2018).

darstw, tj. produkcja zdrowej, ekologicznej żywności, przetworów i kosmetyków, aromaterapia, tai-chi, hipoterapia, arte terapia. Turystyka wiejska może również przyjmować formę turystyki przyrodniczej i ekologicznej dzięki naturalnym walorom przyrodniczym obszarów wiejskich i ich bioróżnorodności (Program... 2015). Jak zauważyła Di Figilia (2014), izolacja przestrzenna, słaba urbanizacja, stać się mogą czynnikami pobudzającymi rozwój wielu wsi. Mogą one ożywić się dzięki turystyce (poprzez stworzenie atrakcji turystycznych, np. tras turystycznych (rowerowych, pieszych), stworzenie wsi-muzeum lub rozwój w kierunku wsi wakacyjnej (drugie domy, pensjonaty) lub wsi agroturystycznej. Na niektórych obszarach wraz z pojawieniem się turystyki wiejskiej starzejące się osiedla wiejskie przekształciły się we wsie zamieszkiwane głównie latem. We wsiach tych nadal funkcjonuje kilka tradycyjnych gospodarstw rolnych, które często zaopatrują ludność z domów zamieszkiwanych latem w podstawowe produkty żywnościowe.

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że obszarem o dużym nagromadzeniu wsi z dużym udziałem ludności starej jest centralna i wschodnia Polska (województwa: świętokrzyskie, łódzkie, mazowieckie, podlaskie i lubelskie). Obszar ten charakteryzuje się występowaniem wsi małych. Badania wykazały, że właśnie we wsiach najmniejszych, liczących do 50 osób, co piąty mieszkaniec jest obecnie w wieku poprodukcyjnym.

Przedstawione przez autorkę możliwe scenariusze rozwoju wsi ze starzejącą się ludnością, skonstruowane według modelu czterech kapitałów wskazują na to, że w ok. 40% wsi małych, trwale depopulacyjnych, o zaawansowanych procesach starzenia się ludności, brak jest potencjału do ich rozwoju, skazane są one na zanikanie (znajdują się one w woj. podlaskim, lubelskim oraz na pograniczu świętokrzyskiego i łódzkiego). Jednak w pozostałych miejscowościach wiejskich, pomimo zaawansowanego procesu starzenia się ludności wsi, może dojść do ich rozwoju. W przyszłości wsie będą zróżnicowane pod względem pełnionych funkcji, co jest zgodne z trendami obserwowanymi na świecie. Autorka proponuje różne drogi ich rozwoju: wsie rolnicze (typ farmerski i typ z małymi gospodarstwami, o dodatkowych funkcjach pozarolniczych), wsie rezydencjalno-rekreacyjne lub wsie o funkcji turystycznej. Z punktu widzenia aktywności ludzkiej za Kołodziejczak (2013) można wyróżnić wsie produkcyjne (mniej lub bardziej intensywna produkcja rolna lub inna) i konsumpcyjne (zamieszkiwane w celach rekreacyjnych, wypoczynkowych lub chronione ze względu na krajobraz).

Przytoczone przez autorkę wizje rozwoju wsi polskiej korespondują ze scenariuszami z innych części świata. T. Kuhmonen i I. Kuhmonen (2015) zaprezentowali cztery przyszłościowe wizje obszarów wiejskich w Finlandii: wieś z rolnictwem biodynamicznym (*decentralized bio-economy*), wieś w stylu kolonialnym, wieś-muzeum i wiejskie wysepki biznesu (*rural business islets*). W Chinach przemiany funkcjonalne wsi zmierzają w kierunku typów: wsi zurbanizowanej, wsi uprzemysłowionej i wsi agroturystycznej (Zhu et al. 2014).

Bibliografia

- Bański, J., Flaga, M. (2013). The areas of unfavourable demographic processes in eastern Poland – selected aspects. *Barometr Regionalny*, 11(2), 11-18.
- Bański, J., Pantylej, W., Janicki, W., Flaga, M., Wesołowska, M. (2014). *Współczesne przekształcenia społeczno-gospodarcze a potencjał ludnościowy wschodniej Polski*. Studia Obszarów Wiejskich, 36, Warszawa: IGiPZ PAN.
- Carfi, S., Bucca, M. (2012). The present and future of small farmers in the European Union: Italy's scenario. *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych*, 1, 61-70.
- Di Figlia, L. (2014). Places in memory. Abandoned villages in Italy. W: G. Verdiani, P. Cornell (red.), *Architecture, archeology and contemporary city planning*, Proceedings of the workshop, Firenze, 47-58.
- Długosz, Z. (1997). Stan i dynamika starzenia się ludności Polski. *Czasopismo Geograficzne*, 68(2), 227-232.
- Długosz, Z. (1998). Próba określenia zmian starości demograficznej Polski w ujęciu przestrzennym. *Wiadomości Statystyczne*, 3, 15-25.
- Dowell, T. (2008-2009). Daddy won't sell the Farm: Drafting Right to Farm Statutes to Protect Small Family Producers. *San Joaquin Agricultural Law Review*, 18, 127-153.
- Glasgow, N., Brown, D.L. (2012). Rural Ageing in the United States: Trends and Contexts. *Journal of Rural Studies*, 28, 422-431. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2012.01.002>
- Halfacree, K. (2007). Trial by space for a „radical rural”: Introducing alternative localities, representations and lives. *Journal of Rural Studies*, 23, 125-141. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2006.10.002>
- Heffner, K. (2016). Zmiany przestrzenne na obszarach wiejskich w Polsce w okresie transformacji i po wejściu do Unii Europejskiej. *Studia KPZK PAN*, 167, 12-27.
- Kamiński, W. (2000). *Nowy paradygmat regionalnego rozwoju obszarów wiejskich oraz polityki przestrzennej Polski (w początku XXI wieku)*. Zeszyty Naukowe AR, 377, Kraków.
- Kołodziejczak, A. (2013). Koncepcja zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi w świetle badań geograficznych. *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 13, 59-69.
- Kowaleski, J.T. (2011). *Przestrzenne zróżnicowanie starzenia się ludności Polski: przyczyny, etapy, następstwa*. Łódź: Uniwersytet Łódzki.
- Kuhmonen, T., Kuhmonen, I. (2015). Rural futures in developed economies: The case of Finland. *Technological Forecasting & Social Change*, 101, 366-374.
- Kurek, S. (2008). *Typologia starzenia się ludności Polski w ujęciu przestrzennym*. Prace Monograficzne, 497. Kraków: Akademia Pedagogiczna w Krakowie.
- Öztürk, M., Topaloğlu, B., Hilton, A., Jongerden, J. (2018). Rural-Urban Mobilities in Turkey: Socio-spatial Perspectives on Migration and Return Movements. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 20(5), 513-530.
- Podogrodzka, M. (2014). Przestrzenne zróżnicowanie ludności według wieku w Polsce w latach 1991-2010. *Studia Ekonomiczne*, 167, 62-76.
- Podogrodzka, M. (2016). Przestrzenne zróżnicowanie starości demograficznej w Polsce. *Wiadomości Statystyczne*, 2, 62-72.
- Potrykowska, A., (2007). Przestrzenne zróżnicowanie sytuacji demograficznej w Polsce. Tendencje i perspektywy. *Przegląd Geograficzny*, 79 (3-4), 483-513.
- Prognoza ludności na lata 2014-2050. (2014). Studia i analizy statystyczne. Warszawa: GUS.
- Program Rozwoju Turystyki na obszarach wiejskich w Polsce. (2015). Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.

- Rogers, A., Willekens, F.J. (1986). *Migration and settlement. A multiregional comparative study*. Dordrecht: D. Reidel.
- Rosner, A. (2008). Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce, W: M. Drygas, A. Rosner (red.), *Polska wieś i rolnictwo w Unii Europejskiej. Dylematy i kierunki przemian*. Warszawa: Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN.
- Rosset, E. (1959). *Proces starzenia się ludności. Studium demograficzne*. Warszawa: Polskie Wydawnictwa Gospodarcze.
- Rosset, E. (1971). *Człowiek stary a społeczeństwo*. Studia Demograficzne, 25.
- Sanderson, W., Scherbov, S. (2007). A new perspective on population ageing. *Demographic Research*, 16(2), 27-58.
- Stockdale, A., MacLeod, M. (2013). Pre-retirement age migration to remote rural areas. *Journal of Rural Studies*, 32, 80-92. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2013.04.009>
- Uliszak, R. (2013). Wizja wsi małopolskiej – rok 2015 – spodziewane scenariusze zmian, *Studia Obszarów Wiejskich*, 31, 65-82.
- Weber, G. (2011). Gesundheitschumpfen statt Gesundbeten. Schriftenreihe "Club Niederösterreich". *Interessensgemeinschaft Ländlicher Raum*, 6, 28-33.
- Wesołowska, M. (2018). *Wsie zanikające w Polsce. Stan, zmiany, modele rozwoju*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Wilczyński, R. (2012). Odnowa wsi w Polsce – dorobek 15-lecia, *Odnowa wsi szansą rozwoju obszarów wiejskich w Polsce. Potencjał obszarów wiejskich szansą rozwoju*. Warszawa: Kancelaria Prezydenta RP, Forum Debaty Publicznej, 7-24.
- Wilczyński, R. (2016). Sytuacja rozwojowa wsi w województwie opolskim w warunkach depopulacji. *Studia Obszarów Wiejskich*, 41, 209-227.
- World Population Prospects: The 2004 Revision. (2005). ONZ, UN Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York.
- Wójcik, M. (2013). Wieś 2050 – refleksje na temat przyszłości wsi polskiej ze szczególnym uwzględnieniem regionu łódzkiego. *Studia Obszarów Wiejskich*, 31, 39-52.
- Zhu, F., Zhang, F., Li, C., Zhu, T. (2014). Functional transition of the rural settlement: Analysis of land use differentiation in a transect of Beijing, China. *Habitat International*, 41, 262-271. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2013.07.011>
- Żmija, J., Szafrńska, M. (2015). Społeczne i ekonomiczne aspekty funkcjonowania drobnych gospodarstw rolnych w Polsce. *Wieś i Rolnictwo*, 166.1 (1.1), 155-165.

Summary

Rural settlements are subject to changes under the influence of various factors. One of them is the change of population structures and the progressive aging of rural population. Growing share of elderly inhabitants is an unprecedented phenomenon. The author examines and evaluates changes in demographic structures at the level of statistical villages in Poland for the period of 1960-2011. The research attempted to indicate possible scenarios of development for demographically ageing villages.

Keywords: rural areas, Poland, population aging, rural development scenarios.